

PRIEDAS

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

2006 BALANDŽIO 15 d.

DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

Nr.74 (15)

Kristaus Prisikėlimo džiaugsmas

KUN. VIKTORAS RIMŠELIS, MIC

Po atsimainymo ant kalno, kai Jėzus trims savo apaštalams liepė niekam nepasakoti apie tą regėjimą, kol jis dar neprisikėlęs iš numirusiųjų, apaštalai nesuprato, ką tai reiškia — prisikelti iš numirusių.

„Jie gerai įsidėmėjo šį pasakymą ir svarstė, ką reiškia prisikelti iš numirusių“ (Mk. 9,10). Nors jie buvo didelių stebuklų liudininkai, matė kaip jų mokytojas prikelia kitus iš numirusių, bet kad Jis pats numirtų ir prisikeltų, tai jiems buvo už žmogiško supratimo ir vaizduotės ribų. Jeigu žmogus miręs, tai jis yra nebegyvas ir negali pats iš savęs vėl gyventi.

Didžiojo penktadienio drama, pasibaigusi Jėzaus mirtimi ant kryžiaus, nepaprastai apvylė apaštalus ir visus, kurie Jį sekė ir pasitikėjo. Praeiviai, matydami Jėzų prikalta prie kryžiaus, kraipė galvas ir piktžodžiavo, sakdami: „Še, tau, kuris sugriauti šventyklą ir per tris dienas ją atstatai. Gelbėkis pats, nuženk nuo kryžiaus!“ (Mk. 15,29-30). Aukštieji kunigai ir Rašto aiškintojai tarp savęs kalbėjosi: „Kitus gelbėdavo, o savęs negali išgelbėti“ (Mk. 15,31). Jei Kristus būtų nuženkęs nuo kryžiaus, tai jie galbūt būtų įtikėję, kad Jis yra Mesijas. Ant kryžiaus mirštančio Jėzaus galybė atrodė visai sunaikinta. Beliko tik išniekintas, miręs Jo kūnas.

Kristaus Prisikėlimo dieną du Jo mokiniai keliavo į Emausą taip pat labai nusivylę. Prisiartinusiam Jėzui kaip keleiviui, kurio jie neatpažino, jie aiškino, kad Jėzus iš Nazareto, buvęs didis pranašas, galin-gas darbais ir žodžiais Dievo ir visos tautos akyse, mirė nukryžiuotas. Savo apsimylimą jie išreiškė, sakdami: „O mes tikėjomės, kad Jis atpirksias

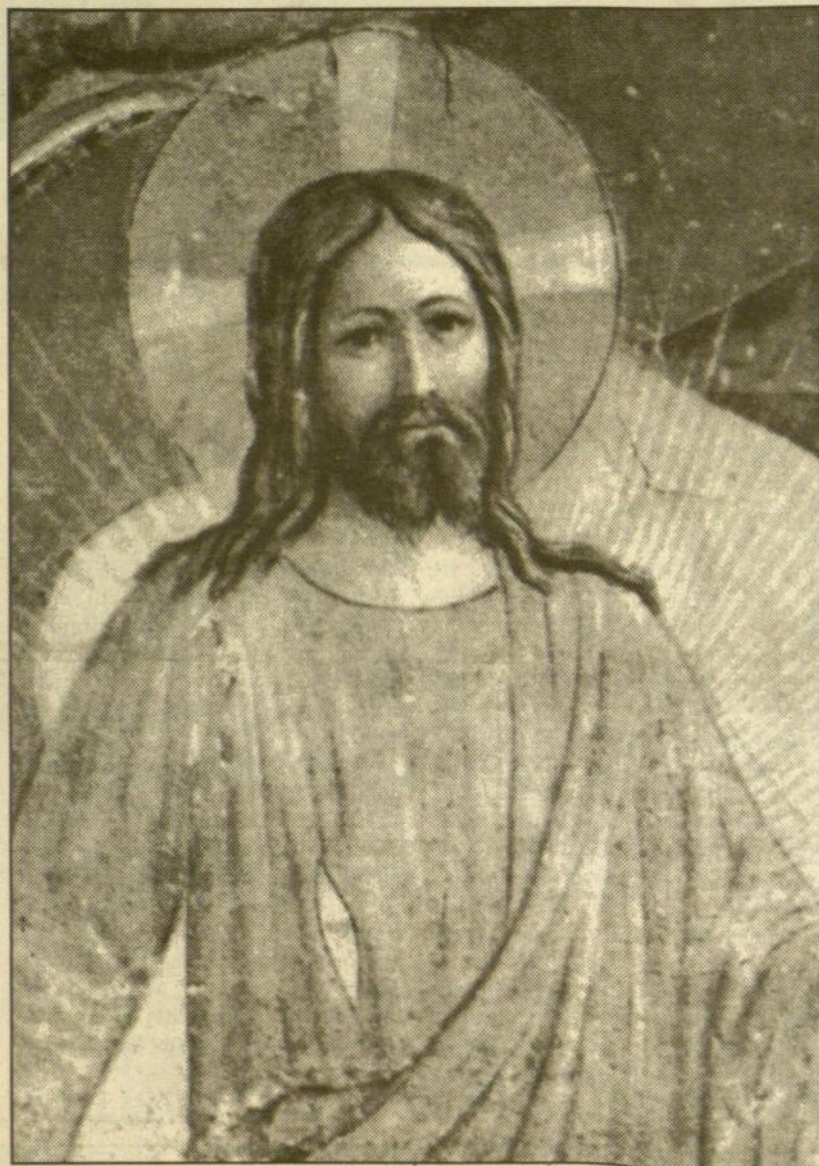
Izraelį“ (Lk 24,21).

Jų visos viltys sudužo prieš mirties tikrovę. Jie matė ir pergyveno Jėzaus kančios bei mirties dramą, todėl netikėjo, ką moterys prie kapo matė ir atėjusios pasakojė. Moterų pasakojimas, kad Kristus prisikėlė ir yra gyvas, uždavė tik naujų rūpesčių, nes Mokytojo kūno jau nerasta kape. Jie negalėjo atsakyti į klausimą, kas atsitiko su Kristaus kūnu.

Mokiniai įtikėjo tik tada, kai patys su Kristumi pradėjo kalbėtis kaip su gyvu žmogumi. Kai Jėzus jiems parodė rankas ir kojas, apaštalai iš džiaugsmo stebėjosi, bet vis dar netikėjo (Lk. 24,41). Jėzus paprašė ko nors valgyti. Tada „jie padavė Jam gabalą keptos žuvies. Jis paėmė ir valgė jų akyse“ (Lk. 24, 42–42).

Prisikėlimo ir pasirodymų aprašyme Evangelijose nieko nemini-ma apie Mariją, Dievo Motiną. Reikia manyti, kad Jėzus, prisikėlęs iš numirusiųjų, jai pirmajai pasirodė. Bet Marija tylėjo, neskubėjo pas apaštalus. Tą džiaugsmą ji laikė sa-

Nukelta į 3 psl.

Beato Angelico. „Prisikėlimas“.

Duccio di Buoninsegna (apie 1255–1319). Prisikėlęs Jėzus pasirodo apaštalams.

ŠIO ŠEŠTADIENIO PRIEDO PUSLAPIUOSE

Kristaus Prisikėlimo džiaugsmas • Gyvenimas skirtas Lietuvos tarnybai • Katalikiškojo intelektualinio sąjūdžio tyrėjos veikla įvertinta ir užsienyje • Lietuva — jos praeities istorija yra brangi ir nepamirštama • Eglė Pedrednytė — Eilėraščiai • Baltoji skarelė

Gyvenimas skirtas Lietuvos tarnybai

ALGIMANTAS GURECKAS

Šių metų kovo 8 d., sulaukęs 97 metų amžiaus, mirė antrosios ir trečiosios Lietuvos valstybės diplomatas bei konsulas, pirmasis Lietuvos ambasadorius Jungtinėms Tautoms, Anicetas Simutis.

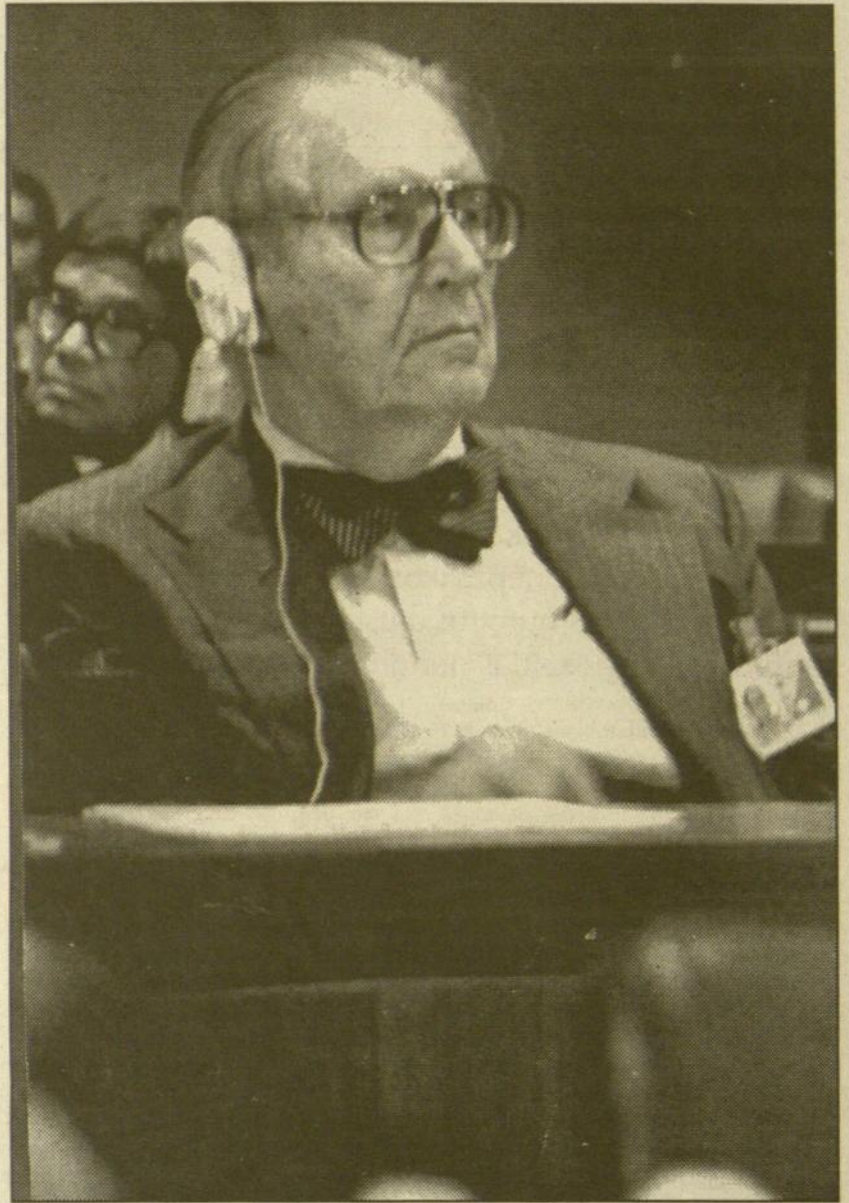
Jis gimė 1909 m. vasario 11 d. Žemaičių žemėje, Tirkšliuose. Dar būdamas gimnazistu Telšių Vyskupo Valančiaus gimnazijoje, 1928 m. už visuomeninę veiklą buvo apdovanotas Nepriklausomybės medaliu. Jis buvo vienas iš Telšių jūrų skautų draugovės steigėjų. Vėliau persikėlė į Kauną, kur baigė „Aušros“ gimnaziją, Vytauto Didžiojo universitete studijavo ekonomiką. Baigė karo mokyklos aspirantų kursą atsargos jaunesniojo leitenanto laipsniu. Universitete dalyvavo steigiant atsargos karininkų korporaciją „Ramovė“. Studijuodamas pradėjo darbą Užsienio reikalų ministerijoje ir po kelių metų tarnybos Kaune, 1936 m. buvo paskirtas į Lietuvos generalinį konsulatą New York. Čia jį užklupo Lietuvos okupacija. Simutis liko Lietuvos diplomatinėje ir konsulinėje tarnyboje, ir ištikimai atstovavo nepriklausomai Lietuvos valstybei, dirbo jai per visus 50 okupacijos metų ir dar trejus metus jai išsivadavus. Pradžioje jis buvo paskirtas konsulato sekretoriumi, vėliau pakeltas konsulariniu ataše, vicekonsulu, konsulu ir pagaliau tapo generaliniu konsulu.

Simučiai atvykus į New York, generaliniu konsulu buvo Klaipėdos išsivadavimo vyriausias vadas Jonas Budrys. Jam 1964 m. mirus, tos pareigos atiteko Vytautui Stašinskui. Po trejų metų – 1967 m. – mirė ir Stašinskas. Generaliniu konsulu tapo Simutis ir tas pareigas ėjo 25 metus. Daugelis manė, jog Lietuvai esant okupuotai, jos diplomatai ir konsulai neturėjo daug ką veikti. Bet iš tikro konsulams buvo daug

darbo, atstovaujant Lietuvos valstybei Amerikos teismuose palikimų reikalais. Reikėjo žiūrėti, kad sovietų įstaigos Lietuvoje gyvenančių įpėdinių vardu neužgrobtų Amerikoje mirusių jų giminių palikimų ir kad sovietai neišgautų Amerikos teismų sprendimų, kurie būtų nesuderinami su Lietuvos sovietinės aneksijos nepripažinimu. Šalia to, reikėjo skleisti informaciją apie Lietuvą ir jos padėtį sovietų okupacijoje. Kitiems generalinio konsulato darbuotojams išėjus į amžinybę, visa šios įstaigos darbo našta atiteko vienam Simučiai.

Vis tik Simutis šalia savo darbo konsulate rado laiko bei jėgų surinkti iš archyvų medžiagą apie pirmąjį New York aukštesniosios mokyklos mokytoją ir gydytoją, lietuvių bajorą Aleksandrą Karolį Kuršių (Cursius), kuris 1659-1661 metais gyveno ir darbavosi olandų New Amsterdam mieste, kurį, jau jam išvykus, 1664 m. užėmė anglai ir pavadino New York. Stropus Simučio darbas prikėlė iš užmaršties šį ankstyvą New York miesto ir lietuvių išeivijos istorijai reikšmingą asmenį.

Simutis 1940 metais baigė ekonomikos studijas Columbia universitete. Universiteto leidykla 1942 m. paskelbė jo magistro tezę *The Economic Reconstruction of Lithuania After 1918*. Lietuvą sovietams okupavus, jis būtų lengvai galėjęs rasti gerą ekonomisto darbą kurioje nors Amerikos bendrovėje ar banke, bet liko Lietuvos konsulinėje ir diplomatinėje tarnyboje per visus 50 okupacijos metų.

Lietuvos Respublikos ambasadorius Anicetas Simutis Jungtinių Tautų sesijoje. Vytauto Maželio nuotr.

Baltijos valstybių diplomatams ir konsulams tai buvo nepaprastai sunkus laikotarpis, kuriame pasireiškė jų stiprus pareigos jausmas, tvirtas pasiryžimas ir didelis tikėjimas, kad vis tik teisė ir teisingumas turi laimėti, nors ir kaip ilgai tai

užtruktų. Niekas tada nežinojo, kada ateis išsivadavimo valanda ir ar iš vis lietuvių tauta jos sulauks. Nors ir tikint, kad blogio imperija kada nors žlugs, nebuvo aišku, ar iki tol masinė rusakalbių slavų kolonizacija nebus paskandinusi visas tris Baltijos tautas. Juk priartėjus išsivadavimui Latvijoje buvo likę vos tik pusė latvių gyventojų. Latvių tauta buvo atsidūrusi prieš pradžios prarają. Aišku, rusiška sovietinė valdantioji klika buvo pasiryžusi sistemingai kolonizuoti rusais ir Estija bei Lietuva, kad estų ir lietuvių tautos liktų mažuma savo pačių žemėse. Vis tiek, net ir šio pavojaus akivaizdoje, Baltijos valstybių diplomatai ir konsulai liko savo pareigose per visus ilgus sovietinės okupacijos metus.

Okupacijos metais Lietuvos diplomatinė ir konsulinė tarnyba buvo likusi vienintelė Lietuvos valstybės teisinio egzistavimo išraiška. Dauguma išeivijos lietuvių gerbė ir rėmė Lietuvos diplomatinę tarnybą. O išsivadavimo eiga parodė, jog Baltijos valstybių sovietinės okupacijos nepripažinimas ir jų diplomatinė tarnyba išlikimas daug padėjo užsitikrinti Amerikos ir kitų Vakarų valstybių paramą Baltijos kraštų išsilaisvinimui. Simutis, kaip ir kiti Lietuvos diplomatai ir konsulai, suprato savo pareigų reikšmę Lietuvos sovietinės okupacijos nepripažinimui ir gali-

Tuometinis LR konsulas New York Anicetas Simutis (kairėje) susitikęs su rašytoju disidentu Aleksandr Solženicin.

mą svarbą, priartėjus išsilaisvinimo valandai, todėl jis sunkiomis sąlygomis, negaudamas atlyginimo, kaip vienišas karys, su nepalengiamu pasiryžimu laikėsi savo svarbiame poste. Jis turėjo visišką žmonos Janinos Simutienės paramą; nes ji ne mažiau tvirtai tikėjo jo pasiukojančio darbo Lietuvai prasme ir sudarė jam sąlygas tą darbą tęsti ilgus metus. Jiems teko laimėti sulaukti antrojo Lietuvos nepriklausomybės atstatymo, kurio nesulaukė generaliniai konsulai Budrys, Stašinskas ir daugelis antrosios Lietuvos Respublikos diplomatų bei valstybininkų.

Kai tik Lietuva buvo priimta į Jungtines Tautas, Simutis buvo paskirtas nepaprastuoju ir įgaliotuoju ambasadorium ir pirmuoju Lietuvos nuolatinio atstovo šioje pagrindinėje tarptautinėje organizacijoje. Jungtinių Tautų diplomatams darė nemažą įspūdį, kad Lietuvai atstovauja prieš okupaciją buvusios tarpukarės nepriklausomos Lietuvos diplomatas. Tuo pačiu metu ambasadorius Simutis dar kurį laiką liko generaliniu konsulu New York. Jis tas pareigas itin vertino, nes pagal antrosios Lietuvos Respublikos įgaliojimus, toliau atstovaudamas trečiajai, tuo akivaizdžiai patvirtino Lietuvos valstybės tęstinumą.

Jungtinėse Tautose ambasadorius Simutis pasirodė išvalgiu ir sumaniu diplomatu. Šiais nepaprastai greito susisiekiimo ir susižinojimo laikais užsienio reikalų ministerijos nuolat nurodinėja savo diplomatinėms atstovybėms, ką jos turi atlikti ir ambasadorių iniciatyvai lieka nedaug erdvės. Bet Lietuvai atgavus nepriklausomybę, atkuriant užsienio reikalų ministeriją, ji dar nepajėgė vadovauti atstovybėms užsienyje ir joms pačioms teko spręsti išskylančius klausimus. Lietuvos nuolatinėi misijai prie Jungtinių Tautų 1991 metų rudens Generalinės Asamblėjos sesijos metu padėjo užsienio reikalų viceministras Gediminas Šerkšnys, bet jam išvykus, visi politiniai ir administraciniai sprendimai liko vienam ambasadoriui Simučui. Jis savo sprendimus derino su Estijos ambasadorium, taip pat tarpukarės nepriklausomos Estijos diplomatu ir konsulu, savo ilgą okupacijos metų kolega ir asmenišką draugu Ernst Jaakson, ir Latvijos ambasadorium Aivaru Baumaniu.

Simučui teko įtvirtinti Lietuvos įvaizdį kaip nepriklausomos, demokratinės, į Vakarus orientuotos valstybės. Jungtinės Tautos ir Baltijos valstybės buvo linkę žiūrėti kaip nuo Sovietų Sąjungos atsiskyrusias respublikas. Baltijos kraštų misijoms teko priešintis tokiai pažiūrai, nuolat nuosekliai ir atkakliai reikalaujant Baltijos valstybės laikyti išsivadavusiais okupuotais kraštais, o ne buvusiomis Sovietų Sąjungos dalimis. Bet tuo laiku svarbiausias Lietuvos diplomatinės uždavinys buvo pasiekti Rusijos kariuomenės išvedimo iš Lietuvos ir iš kitų dviejų Baltijos valstybių. Jungtinės Tautos buvo vienas iš forumų, kur buvo keliamas šis reikalavimas. Ambasadoriui Simučui pasisekė susitarti su Rusijos Federacijos ambasadorium Julij Voroncov ir išgauti Rusijos pritarimą Jungtinių Tautų Generalinės Asamblėjos rezoliucijai, kuri patvirtino, kad Rusija privalo išves-

Specialus patarėjas Lietuvos nuolatinėje atstovybėje Jungtinėse Tautose ambasadorius Anicetas Simutis (su žmona viduryje) 1991 m. buvo apdovanotas Lietuvos Kunigaikščio Gedimino I laipsnio ordinu „už ilgametę ir pasiukojančią diplomatinę bei visuomeninę veiklą ir asmeninę paramą, atkuriant bei įtvirtinant Lietuvos nepriklausomybę“. Ordiną įteikė LR užsienio reikalų ministras Algirdas Saudargas (III iš dešinės; II iš dešinės LR ambasadorius Stasys Sakalauskas).

Ramūno Astrausko nuotrauka.

ti savo karines pajėgas iš Lietuvos Vytauto Landsbergio ir Boris Jelcin sutarta data. Tai buvo didelis ambasadoriaus Simučio diplomatinis laimėjimas. Po metų, su Lietuvos misijos stipria parama, tokia pati rezoliucija buvo priimta ir dėl rusų kariuomenės bei laivyno išvedimo iš Latvijos ir Estijos.

Prasidėjus Bosnijos karui, Baltijos valstybių ambasadoriai sutarė remti Jungtinėse Tautose bosnių teisę gintis nuo serbų, kurie su pasibaisėtinu žiaurumu žudė musulmonus bosnius, stengdamiesi juos išvaryti iš savo krašto. Didžioji Britanija ir Prancūzija besaikiškai pataikavo serbams ir kiek įmanydamos trukdė bosniams gintis. Kitos Vakarų Europos valstybės arba pritarė anglams bei prancūzams, arba tylėjo. Pakartotinai ir tvirtai pasisakyda-

mos už bosnių teisę gintis, Baltijos valstybių misijos atsidūrė Amerikos Jungtinių Valstijų pusėje, prieš abejingą ar musulmonams bosniams priešišką Europą. Taip Baltijos valstybių ambasadoriai Jungtinėse Tautose jau tada įžvelgė, kad pasaulinių jėgų lauke Baltijos kraštų vieta šalia Amerikos. Vilniuje, Užsienio reikalų ministerijoje, tai buvo suprasta tik vėliau, po kelių metų Lietuvai stengiantis būti priimtai į NATO ir susidūrus su Europos susirūpinimu, kad tai nesuerzintų rusų.

Išvedus Rusijos kariuomenę iš visų trijų Baltijos kraštų, buvo sėkmingai užbaigtas pirmasis Lietuvos misijos Jungtinėse Tautose veiklos tarpas. Ambasadorius Simutis galėjo pasidžiaugti per 63 tarnybos metus iki galo garbingai įvykdęs savo pareigas Lietuvos valstybei – okupaci-

jos metais kovodamas už Lietuvos valstybės teisinės egzistencijos išlaikymą, trejus metus dirbdamas Jungtinėse Tautose, įtvirtinant antrą kartą atgautą Lietuvos nepriklausomybę. Jis nutarė, kad atėjo tinkamas laikas perleisti savo pareigas jaunesniam diplomatu. Lietuvos vyriausybė, įvertindama ambasadoriaus Simučio nuopelnus ir patirtį, jį paskyrė specialiu patarėju Lietuvos nuolatinėje misijoje Jungtinėse Tautose. O Lietuvos prezidentas Valdas Adamkus 1999 metais, priartėjus ambasadoriaus Simučio 90-tajam gimtadieniui, pagerbė šį, visą gyvenimą Lietuvai pašventusį diplomata, apdovanojdamas jį I laipsnio Gedimino ordinu.

Simutis dalyvavo New York

Nukelta | 8 psl.

Kristaus Prisikėlimo džiaugsmas

Atkelta iš 1 psl.

vo viduje. Kristus pasirodė gyvas pirma tiems, kurie Jį labiau mylėjo, nes dėl mylimo mirties jie buvo labiau prisilęgti.

Marija Magdaliētė labiau mylėjo Jėzų kaip apaštalai. Todėl jai Jėzus pirmiau pasirodė. Niekas tiek daug iš skausmo neverkė ir Jėzaus neieškojo kaip Marija Magdaliētė. Neradusi kape Kristaus kūno, ji Jo visur ieškojo. Kreipdamasi į sode sutiktą Kristų, manydama, kad tai sodininkas, ji sakė: „Gerbiama! Jei tamsta Jį išnešė, pasakyk man, kur padėjai. Aš Jį pasiimsiu“ (Jn 20,15). Ji troško pasiimti Jėzaus kūną ir apsaugoti nuo tolimesnio išniekinimo. Kai Jėzus į ją prabilo vardu, tada Marija Magdaliētė pamatė, kad tai Mokytojas, kurio pirma užsiverkusi nepažino. Tada ji puolė Jėzui po kojų ir ėmė jas bučiuoti, panašiai kaip anksčiau vaišių metu. Dabar ji jau

verkė džiaugsmo ašaromis.

Jėzus jai tarė: „Nelaikyk manęs! Aš dar nežengiau pas Tėvą. Verčiau eik pas mano brolius ir pasakyk jiems: ‘Aš žengiu pas savo Tėvą, pas savo Dievą ir jūsų Dievą’“ (Jn. 20,17).

Prisikėlęs iš numirusių Jėzus savo Tėvą vadina ir mūsų Tėvu. Atseit, Jis save laiko gimine su mumis, nurodydamas, kaip Jis mokė prieš savo mirtį, kad ir mes po savo kančių bei mirties vieną dieną kelsimės iš numirusiųjų. Todėl Kristaus Prisikėlimo įvykis neša džiaugsmą visai žmonijai.

Tikėjimas į prisikėlimą amžinam gyvenimui yra pagrįstas Kristaus Prisikėlimo tikrove. Apaštalas Paulius, mokydamas tuos, kurie sakė, kad nėra mirusiųjų prisikėlimo, rašo: „Jei mirusieji negali būti prikelti, tai ir Kristus nebuvo prikeltas. O jei Kristus nebuvo prikeltas, tai jūsų tikėjimas tuščias“ (1 Kor. 15,16–17).

Mes negalime suprasti, kaip gali būti prikeltas gyvenimui tas

pats kūnas, kuris bus pavirtęs į dulkes ir tų dulkių jau nebus likę. Mes tikime Dievo žodžiu ir Jo kūrybos galybe, kuri sujungė asmens vienybės dvasią ir medžiagą. Asmens ir kūno tapatybė nepriklauso nuo medžiagos svorio ir kiekybės. Gimusio kūdikio kūnas per visą jo gyvenimą pasilieka tas pats, nors taip pat visą laiką keičiasi. Ir iš numirusių kelsis tie patys mūsų kūnai. Šis mūsų žemiškasis gyvenimas Dievo kūryboje yra tik būsimojo gyvenimo pradžia. Tai gyvenimas, apie kurį žmogus gali kalbėti, tik kaip apie neprieinamą šviesą ir nematytą garbę.

Mūsų žemė buvo pirmą kartą išaukštinta, kai joje buvo sukurtas žmogus, o ypatingai — kai šioje žemėje įsikūnijo Dievo Sūnus. Ji vėl bus išaukštinta, kai iš jos bus paimti garbingam prisikėlimui žmonių kūnai.

Kristaus iš numirusių prisikėlimo džiaugsmas šioje žemėje yra tik pradžia to džiaugsmo ir garbės, kuriuos mes ir visa žmonija laukia. ■

Katalikiškojo intelektualinio sąjūdžio tyrėjos veikla įvertinta ir užsienyje

JUSTAS JASĖNAS

Dr. Aldona Vasiliauskienė – viena darbščiausių ir produktyviausių Lietuvos istorikų, kurios tyrinėjimai pasižymi unikalumu: giliai tikinti mokslininkė, besidarbuodama istorijos ir teologijos mokslų baruose, atskleidžia dvasinių vertybių reikšmę, iškelia asmenybių svarbą, kurias nagrinėja gyvenime. Savo tyrinėjimais mokslininkė geba aprėpti ne vien Lietuvos ir Išeivijos, bet ir Ukrainos praeitį bei nūdieną.

Istorikės mokslinė, religinė, visuomeninė veikla jau tapo reikšmingu tiltu, jungiančiu lietuvių ir ukrainiečių tautų bei valstybių bendrą istoriją. Dr. A. Vasiliauskienė taip pat prisideda atveriant keliuos gražiam ir kūrybingiausiems šių dienų bendradarbiavimui ir jo perspektyvoms. Džiugu, kad tokia kruopšti mokslininkė sulaukė tarptautinių apdovanojimų – ypatingos pagarbos ir dėmesio iš Šventojo Tėvo Benedikto XVI, Ukrainos valstybinių, Bažnytinų ir mokslinių institucijų.

Glaustai pateiksime svarbiausius veiklos aspektus, pelniusius minėtus įvertinimus.

Daktarei Aldonai Vasiliauskienei (Šiaulių universitete kuriamo Lituanistikos – ukrainistikos studijų ir tyrimų centro (LUC) vyr. mokslo darbuotojai) 2005 m. tapo ypatingais sukaktuvių gausa: 30 metų darbo Vilniaus universitete (nuo laborantės iki humanitarinių istorijos mokslų (istorija) daktarės), 20 metų kelionėms po įvairiausias mokslo institucijas Ukrainoje (archyvai, bibliotekos, muziejai, vienuolynai, universitetai, institutai), 15 metų kai apginta disertacija „Antrojo Lietuvos Statuto nuorašai senąja baltarusių kalba (paleografija, chronologija, diplomatika)“, 15 metų sulaukė vaikaitė Dovilė Janionytė, parengtas 15-osios knygos rankraštis.

Parodos mokslininkės jubiliejui

Mokslininkės 60-mečio jubiliejui skirti renginiai tęsėsi visus 2005 metus. Jie pradėti 2005 m. liepos 14 d. Kupiškio Kristaus Žengimo į Dangų bažnyčioje, kur aukotos padėkos šv. Mišios (iš gausaus būrio kunigų, su kuriais dr. A. Vasiliauskienė palaiko glaudžius bendradarbiavimo ryšius, į šv. Mišias galėjo atvykti tik 18 dvasininkų, tarp jų ukrainiečiai – vienuoliai bazilijonai: Švč. Trejybės bažnyčios Vilniuje klebonas t. Pavlo Jachimec, OSBM, ir brolis Terentijus Tertula, OSBM. Tą dieną Kupiškio rajono savivaldybės viešojoje bibliotekoje surengta istorikės jubiliatės darbų paroda „Mokslo ir idealo keliu“ (rengėja, minėtos bibliotekos Informacijos ir kraštotyros skyriaus vyr. bibliografe Jolita Pipynienė). Joje pristatyta ne tik mokslininkės biografija, istorijos moksle nuveikti darbai, išleistos knygos, bet ir gausus pluoštas įvairių dokumentų, tarp jų fotografijų, įrašų dedikuotuose knygoje, straipsnių periodiniuose leidiniuose ir kt. Be gausaus būrio daktarės gerbėjų ir sveikintojų iš visos Lietuvos, į renginį atvyko ir Ukrainos ambasados Lietuvoje Kultūros atašė Olena Parych ir ambasados patarėjas Oleksij Selin, įteikę proginę Taraso Ševčenkos monetą (ji unikali – iš-

leista per 50 vienetų). Tautinių mažumų ir Išeivijos departamentas prie Lietuvos Respublikos vyriausybės dr. A. Vasiliauskienę apdovanojo sidabro ženklu, įvertinusi mokslininkės veiklą ukrainistikos srityje.

Minėtoji paroda, sulaukė dėmesio ne vien Kupiškyje – 2005 m. rugsėjo 24 d. ji buvo pristatyta Anykščiuose. Čia vietos gyventojai turėjo progą susitikti su mokslininke, susipažinti su jos plačiašake veikla. Renginys buvo pradėtas pamaldomis Šv. Mato bažnyčioje, kurias aukojo dekanas kun. Stanislovas Krumpiauskas (pasakęs pamokslą) ir kun. Virgilijus Liūma. Kartu meldėsi Garbės kan. Petras Baltuška, alt. Bronius Žilinskas, t. Kazimieras Juozas Šumskas, OFM Cap., iš Ukrainos atvykęs kun. Petras Gubčiakavičius (t. Dominykas, OFM), diakonas Jonas Morkvėnas.

2005 m. lapkričio 20 d. paroda perkelta į Svėdasus – jubiliatės gimtąją parapiją – veikė miestelio bibliotekoje. Čia apsilankymu jubiliatę pagerbė baciuliai skapiškiečiai, kupiškėnai, vilniečiai, anykštėnai ir, aišku, vietos gyventojai. Dekodama parodos rengėjams ir gausiai susirinkusiems dalyviams, dr. A. Vasiliauskienė kalbėjo apie savo pastarojo laikotarpio tyrinėjimus – darbą Lietuvos Ypatingajame (buvusiame KGB) archyve. Ten ji surado bylą apie Galvydžių kaimo apylinkėse (netoli Svėdasų) besikuriančio partizanų būrio „Nepriklausoma Lietuva“ likvidavimą. Tarp šio būrio organizatorių ir narių buvo viešnios tėtis Vladas Pajeda ir abu jo broliai – Petras ir Antanas. Jie, kaip ir kiti minėto būrio partizanai, 1944 m. gruodžio pabaigoje buvo suminti, nuteisti (Petras Pajeda uždaužytas Vilniaus KGB rūsiuose), o Vladas ir Antanas, atkente į ištverę Sibiro lagerius, į Lietuvą grįžo tik 1956 metais. Toks jautrus daktarės pasakojimas palietė ne vieno širdį, juolab, kad partizanų būriui „Nepriklausoma Lietuva“ priklausė daugelio susirinkusiųjų giminaičiai ar pažįstami. Apie minėtą pasipriešinimo būrį, jo likvidavimą, nuteistųjų likimus mokslininkė yra paskelbusi straipsnius Lietuvos aide ir *XXI amžiuje*.

Šventojo Tėvo Benedikto XVI ypatingi palaiminimo raštai

Tąsyk Svėdasuose Šv. Arkangelo Mykolo bažnyčioje šv. Mišias aukojo kun. Rimantas Kurnietis. Jų pabaigoje Anykščių dekanas kun. S. Krumpiauskas dr. A. Vasiliauskienei įteikė popiežiaus Benedikto XVI ypatingą apaštališkąjį palaiminimo raštą, kuriame randame ir toki prasmingą palinkėjimą: „Lai Jūsų darbštumas ir talentai tebūnie padauginti tėvynės ir Bažnyčios gerovei“.

Tai jau antrasis popiežiaus Benedikto XVI ypatingas apaštališkasis palaiminimo raštas mokslininkei. Dera konstatuoti, jog tai neeilinis įvykis mokslo ir kultūros istorijoje.

Prisiminsime, kad dar 2005 m. rugsėjo 30 d. Lietuvių katalikų mokslo akademijos (LKMA)

2005 m. dr. Aldona Vasiliauskienė gavo Vilniaus universiteto mokslinės bibliotekos specialią padėką už bibliotekos fondų gausinimą – per dvidešimt metų iš Ukrainos atvežtas knygas. Tai pirmoji šio universiteto bibliotekos istorijoje tokio pobūdžio padėka.

renginyje, skirtame Šv. Bazilijaus Didžiojo ordiniui (pranešimus skaitė dr. A. Vasiliauskienė ir Bazilionų vidurinės mokyklos, Šiaulių r. direktorius Rimantas Gorys). Vilniaus Švč. Trejybės bažnyčios klebonas t. Pavlo Jachimec, OSBM, lydimas kelių vienuolių bazilijonų ir ukrainiečių, prelegentei įteikė pirmąjį į Lietuvą atkeliavusį naujojo popiežiaus Benedikto XVI atsiųstą pergamentą: „Šventasis Tėvas Benediktas XVI iš visos širdies suteikia Apaštališkąjį Palaiminimą Aldonai Vasiliauskienei meldamas dieviškųjų malonių gausybės jos 60-mečio progą“. Šis didis ir garbus apdovanojimas yra mokslininkės dr. Aldonos Vasiliauskienės visos katalikiškos veiklos (ypač susijusios su vienuoliais bazilijonais) įvertinimas – ją Šventajam Tėvui pristatė Rytų apeigų katalikai vienuoliai bazilijonai.

Istorikė sakė: „Prisilietimas prie pergamento – apaštališkojo palaiminimo rašto – yra tarsi šventas ritualas. Man jis labai svarbus, netikėtas, malonus, džiaugsmingas, o kartu ypač įpareigojantis šventas dokumentas – juk tik nedaugelio mokslininkų pastangos ir darbas apvainikuoti tokiu įvertinimu. Nuoširdžiai džiaugiuosi gavusi du apaštališkuosius palaiminimo raštus iš to paties popiežiaus. Nors jie adresuoti konkrečiai man, tačiau, manau, kartu skirti visam Šiaulių universitetui (pastaroju metu cia dirbu), palaikančiam ir skatinančiam mano veiklą, o taip pat ir Vilniaus universitetui, kurio bendruomenei dovanojau 30 gyvenimo metų“, – sakė istorikė.

Tai gi šie apdovanojimai iš tiesų unikalūs ir reti mūsų šalies istorijoje: beveik tuo pačiu metu gaunami du to paties Šventojo Tėvo apaštališkieji palaiminimo raštai pagerbia ne vien mokslininkę asmeniškai, bet kartu įvertina tyrinėjamos tematikos „Lietuvių katalikiškasis intelektualinis sąjūdis“ svarbą, iškelia jos darbus tarptautinėje plotmėje.

Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino istorijos tyrinėjimai

Mokslininkės dr. Aldonos Vasiliauskienės veikla, tyrinėjant vienuolių bazilijonų istoriją, populiarinant šį ordiną ne tik Lietuvoje, bet ir Ukrainoje, tikrai neįprasta: jos retų organizacijų gebėjimų dėka surengtos net šešios tarptautinės mokslinės – praktinės konferencijos (trys Lietuvoje ir trys Ukrainoje), skirtos Šv. Bazilijaus Didžiojo ordino šviečiamajai, kultūrinei ir mokslinei veiklai aptarti. Be to, parašyta mokslinių straipsnių, gausu publikacijų periodikoje, kuriais atskleidžiama minėto ordino dvasinė, mokslinė, kultūrinė ir šviečiamoji veikla LDK teritorijoje.

Organizuojamas konferencijų ciklas padės pasiruošti 2017 m. įvyksiančiam minėto ordino keturių šimtų metų jubiliejui. Bazilijonų ordinas mūsų šaliai svarbus – tai vienintelis ordinas, įkurtas Lietuvoje (Vilniuje). Jo svarbą, be kita ko, liudija ir tai, kad mūsų šalis – vienintelė pasaulyje įamžinusi vienuolių vardą – netoli Šiaulių esantis miestelis pavadintas Bazilijonų vardu. Čia, į Padubysį, 1749 m. pakviesti vienuoliai pastatė bažnyčią, tituluotą Šv. Bazilijaus Didžiojo vardu (tai vienintelė Lietuvoje šventovė išsaugojusi tokį pavadinimą), mokyklą, įkūrė vienuolyną. Vietovė augo ir plėtėsi – žmonės miestelį pradėjo vadinti vienuolių vardu – Bazilionais.

Šis faktas svarbus ir Šiaulių universitetui (ŠU), tapusiam pagrindiniu konferencijų ciklo, skirto Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinui organizatoriumi. Taip 2004 m. rugsėjo 30 d. ŠU sudarė sutartį su Ukrainos Josefo Viljamino Rutskio Filosofijos ir teologijos studijų Bazilijonų institutu Briuchovičiuose. 2005 m. gegužės 25 d. šis universitetas pasirašė bendradarbiavimo sutartį ir su Lvovo nacionalinio Ivano Franko universiteto. Kuriamas Šiaulių ir Lvovo nacionalinio Ivano Franko universitetų bendras Lituanistikos – ukrainistikos studijų ir tyrimų centras. Tai, pasak istorikės, būtų pirmasis toks atvejis ne vien Lietuvoje ir Ukrainoje, bet ir kitų valstybių istorijoje. Dera pažymėti, kad pasirašant sutartis bei steigiant centrą, stiprinant abipusį bendradarbiavimą itin ženklus istorikės mokslininkės indėlis. Ji jau tapo gerai žinoma Ukrainos mokslo sferose.

Monografijos ukrainiečių kalba pristatymas Ukrainos ambasadoje Lietuvoje

Jau minėjome, kad mokslininkė 1990 m. apgynė disertaciją, skirtą Antrajam Lietuvos Statutui, kuris itin svarbus Ukrainos istorijai. Tad neatsitiktinai istorikės darbu domėjosi ukrainiečiai istorikai, o vėliau ir pasiūlė ją išversti į ukrainiečių kalbą. Vienuolių bazilijonų finansiškai paremta ir Lvovo nacionalinio Ivano Franko universiteto 2004 m. išleista dr. A. Vasiliauskienės knyga *Antrojo Lietuvos Statuto nuorašai kirilica (paleografija, chronologija, kodikologija)* tais patiais metais iškilmingai pristatyta minėto universiteto Veidrodžių salėje. Verta akcentuoti, kad tai pirmoji humanitarinio pobūdžio monografija iš lietuvių kalbos išversta į ukrainiečių kalbą. Be to, tai ir pirmoji studija, skirta Antrajam Lietuvos Statutui. Monografiją įvertino ir Ukrainos ambasada Lietuvoje 2005 m. gruodžio 23 d. Vilniuje suorganizuojusi jos pristatymą.

Mokslininkę ir renginį pagerbė, jam ypatingos svarbos suteikė Ukrainos užsienio reikalų ministras Borys Tarasiuk. Diplomatas, į Lietuvą atvykęs trumpalaikiam darbo vizitui, nepagailėjo laiko knygos pristatymui. Sveikinimo kalboje jis pažymėjo, kad dr. A. Vasiliauskienės aktyvi veikla mokslo ir istorijos srityse, plačiai žinoma ukrainiečių mokslininkų tarpe. O šis jos darbas apie Antrąjį Lietuvos Statutą padės jauniems Ukrainos žmonėms susipažinti su dviejų valstybių bendra istorija. Viskas, kas buvo pozityvu praeityje, atgimsta ir dabar, skatina bendradarbiauti, o graži, viena kitą praturtinanti abiejų šalių draugystė išliks ir ateityje.

Mokslininkei ambasadorius B. Tarasiuk įteikė Užsienio reikalų ministerijos garbės raštą.

Toks dokumentas paprastai įteikiamas ukrainiečiams, ne mažiau 15 metų gerai dirbusiems diplomatinėje tarnyboje. Kadangi dr. A. Vasiliauskienė neukrainietė ir nedirbanti diplomatinės sferose, tad ją titulavo kaip liaudies diplomate. Ukrainos užsienio reikalų ministras galėjo susipažinti su mokslininkės darbų, skelbtų Ukrainoje, paroda. Istorikė džiaugėsi, galinti Ukrainos užsienio reikalų ministrui padovanoti savo knygą, išleistą tame pačiame universitete, kurio Garbės daktaru yra išrinktas ir B. Tarasiuk.

Dr. A. Vasiliauskienę sveikino Ukrainos ambasadorius Lietuvoje Boris Klimčiuk, išskeldamas jos ne tik kaip mokslininkės, bet ir puikios ukrainiečių veiklos organizatorės bei aktyvios populiarintojos svarbą abiejų valstybių bendradarbiavime.

Renginyje prof. Ona Voverienė pristatė dr. A. Vasiliauskienę kaip vieną veikliausių šiandienos mokslininkių, dirbančių teologijos – istorijos sričių sandūroje. Tai bene vienintelė tokia uoli darbininkė, tyrinėjanti šių sričių problemas ir tiesianti tiltus tarp lietuvių tėvynėje ir išeivijoje, o taipogi ir tarp Lietuvos bei Ukrainos. Ji tyrinėjo Lietuvos Statutus, tapo viena Pirmojo Lietuvos Statuto parengėjų bei bendraautorių. Kitas mokslininkės tikslas, anot prelegentės, grąžinti tautos istorijai, ir ypač dabarčiai, sovietmečiu ištrintą šviesiausių ir iškiliausių Lietuvos žmonių elitą – ji tyrinėja lietuvių katalikišką intelektualinį sąjūdį. Profesorė akcentavo mokslininkės tyrimų rezultatus: išleido 14 monografijų (tarp jų knygos apie lietuvių katalikų Mokslo akademiją bei jos akademikus), parašė per 60 mokslinių straipsnių, paskelbė arti 700 straipsnių periodikoje.

Be gausių sveikintojų kalbų, dr. A. Vasiliauskienė susirinkusiems priminė, kad Katalikiškojo intelektualinio sąjūdžio tyrimams ją paskatinęs šviesios atminties profesorius jėzuitas Antanas Liūma, pasakęs: „Statutai labai svarbu, bet jie gali palaukti keletą metų, o dar gyvi garbaus amžiaus žmonės gali nesulaukti dėmesio – reikia kiek galima greičiau pasinaudoti jų žiniomis – tai mūsų tautos istorija!“

Jos rankraštis *Arkivyskupas Mečislovas Reinys: gyvenimas, veikla ir atminimo įamžinimas (faktai ir dokumentai)* sulaukė aukščiausio įvertinimo. Premija pelnyta – įvertinimas pasiektas kruopščiu, ilgamečiu darbu.

Mokslininkės rankose – „Aukso žvaigždė“

Jau pradėjus arti gilią vagą lietuvių katalikiškojo intelektualinio sąjūdžio tyrime, Ukrainos istorikai nedavė ramybės. Jų raginiu 2000 m. pabaigoje Lietuvoje įkurta lietuvių, ukrainiečių istorikų asociacija. Mokslininkė Aldona Vasiliauskienė tapo asociacijos prezidente, o organizacijos pagrindine tyrimų kryptimi pasirinktas – 1617 m. įkurto Šv. Bazilijaus Didžiojo ordinas: jų indėlis mokslo, švietimo, kultūros, dvasingumo srityse beveik netyrinėtas. Tad imtos organizuoti tarptautinės mokslinės – praktinės konferencijos, kurių *spiritus movens* vėlgi dr. A. Vasiliauskienė.

Už minėtą veiklą ukrainiečius tėvynėje ir diasporoje (išeivijoje) vienijanti organizacija „Ukraina – pasaulis“, įkurta ryšių su ukrainiečiais už Ukrainos ribų stiprinimui, 2003 m. gruodžio 1 d. dr. A. Vasiliauskienę apdovanojo specialiu Garbės diplomu. Minėtos organizacijos atstovai 2006 m. vasario 13 d. Lvovo nacionalinio Ivano Franko universiteto mokslinėje bibliotekoje tyrinėtojai įteikė aukščiausią „Ukraina – pasaulis“ apdovanojimą – „Aukso žvaigždę“. Šis apdovanojimas unikalus tuo, kad ordiniais ir medaliais Ukrainoje yra apdovanota gana daug garbių asmenų, o tokią žvaigždę turi tik per 50. Galima manyti, kad dr. A. Vasiliauskienė – pirmoji užsienietė, pelniusi tokį aukštą įvertinimą.

Lietuvių balso konkurso laureatė

Mokslininkė, parsivežusi „Aukso žvaigždę“ iš Ukrainos, buvo maloniai nustebinta kitu apdovanojimu. Jos mokslinį darbą aukštai įvertino ir Amerikos lietuviai. 2005–ųjų metų *Lietuvių balso* organizuotame rašinių konkurse „Braginkime lietuvių tautos dvasines vertybes“, jos rankraštis apie arkivyskupą Mečislovą Reinį laimėjo pirmąją premiją (dera priminti, kad pirmajame šio laikraščio organizuotame konkurse rankraštis apie prof. Praną Dovydaitį yra laimėjęs antrąją premiją – 2001 m. išleista monografija *Akmenuotas patrioto kelias*). Tad po kurio laiko į Ameriką nukeliavęs antrasis jos rankraštis *Arkivyskupas Mečislovas Reinys: gyvenimas, veikla ir atminimo įamžinimas (faktai ir dokumentai)* sulaukė aukščiausio įvertinimo. Premija pelnyta – įvertinimas pasiektas kruopščiu, ilgamečiu darbu, pirmiausia – darbas įvairiose valstybinuose ir privačiuose archyvuose; to laikmečio spaudos (periodikos ir literatūros) apie arkivyskupą M. Reinį ir jį supusią bažnytinę, mokslinę, politinę ir visuomeninę aplinką apžvalga. Tai – daugiau 10 metų tyrinėjimų rezultatas: paskelbta per dvidešimt mokslinių straipsnių, apie šimtą straipsnių periodikoje. Be kita ko, ji yra suorganizavusi ne vieną dešimtį konferencijų, skirtų Dievo tarnui Mečislovui, skaičiusi pranešimus. Istorikė – viena iniciatorių 2003 m. Utenoje įkuriant Arkivyskupo Mečislovo Reinio atminimo įamžinimo ir pagerbimo komisiją bei jo vardo fondą. Tas neatsitiktinai mokslininkė dr. Aldona Vasiliauskienė, kurią dažnai galima pamatyti suklupusią prie arkivyskupo M. Reinio bareljefo Vilniaus arkikatedros Kankinių koplyčioje, teigia nuolat jaučianti Dievo Tarno Mečislovo globą ir todėl galinti taip vaisingai dirbuoti.

Mums belieka laukti pasirodant premijuoto rankraščio knygos pavidalu: tai bus penkioliktoji mokslininkės Aldonos Vasiliauskienės knyga.

Būsimos monografijos apie Dievo tarną Mečislovą autorė, o kartu ir mes visi viliamės, jog leidinio pasirodymas pagreitins beatifikacijos bylą ir lietuvių tauta, greta šventojo karaliačio Kazimiero ir palaimintojo Jurgio Matulaičio, altoriaus garbėje regės ir arkivyskupą Mečislovą Reinį. ■

Lietuva — jos praeities istorija yra brangi ir nepamirštama

DR. DALIA GIEDRIMIENĖ

Nepriklausomos Lietuvos istorija gana trumpa, jeigu ją skaičiuosime nuo 1918 metų vasario 16 dienų. Iš tikrųjų, ši data ženklina tik vieną iš svarbiausių įvykių lietuvių tautos gyvenime, tik vieną iš tarpsnių, kuriuos išgyveno tauta, kurdama savo teisinę, nepriklausomą valstybę.

Žvilgsnis į praeitį leidžia geriau įvertinti šių įvykių svarbą dabartinės nepriklausomos Lietuvos egzistavimui. Tuo pačiu dar kartą priverčia stebėtis ir džiaugtis, kad tokie įvykiai, tolygūs stebuklui, mūsų istorijoje linę pasikartoti.

Kai 1917 metais Vilniuje susirinko lietuvių atstovų konferencija atkurti krašto nepriklausomybę, krašte šeiminkavo vokiečiai, kurie buvo užėmę Lietuvą jau 1915 metais, kilus Pirmajam pasauliniam karui. Iki 1915 metų Lietuva priklausė Rusijai, remiantis 1795 metų pasidalinimo sutartimi, priimta tarp Rusijos, Prūsijos ir Austrijos. Nepaisant svetimų šalių šeiminkavimo, konferencijos metu išrinkta Lietuvos Taryba nustebino savo drąsa ir apsisprendimu 1918 metų vasario 16 dieną paskelbdama Lietuvos Nepriklausomybės Aktą.

Drąsus ir apsisprendę signatarai, vadovaujami dr. Jono Basanavičiaus, ne tik pasirašė Nepriklausomybės Aktą, pirmąjį svarbų dokumentą Lietuvos istorijoje, parašytą lietuvių kalba, bet ir numatė žingsnius kaip išsaugoti jaunąją valstybę. Pirmiausia – jai reikėjo gintis nuo priešų. Pirmuosius kariuomenės dalinius sudarė savanoriai, o pirmasis įsakymas steigti Lietuvos kariuomenę buvo išleistas 1918 lapkričio 18 dieną.

Dvejus metus truko nepriklausomybės kovos, o 1920 metais lenkai užgrobė Vilnių ir Vilniaus kraštą. Jį valdė iki 1939 metų. Sostinė buvo perkelta į Kauną.

1913 metais sukilo klaipėdiečiai ir susigrąžino Klaipėdos kraštą, kurį tuo metu iš vokiečių buvo perėmę valdyti prancūzai.

Nepaisant viso to, jauna Lietuvos valstybė stiprėjo, gražėjo, sparčiai vystėsi jos ūkis, švietimas bei kultūra. Lietuviai pradėjo garsinti Lietuvos valstybę pasaulyje. Vienas iš nepamirštamų žygdarbių – 1933 metų Stepono Dariaus ir Stasio Girėno, vieno pirmųjų lietuvių pasaulyje, atliktas skrydis per Atlantą. Deja, gražių pasiekimų ir žygdarbių laikotarpis buvo trumpas.

Jau 1939 metais Europoje kyla Antrasis pasaulinis karas. Vokietija ir Sovietų Sąjunga užima Lenkiją. Vilnius grąžinamas Lietuvai, bet pareikalauta išleisti Raudonąją armiją. Netrukus, birželio 15 dieną, sovietų kariuomenė okupavo Lietuvą ir prijungė ją prie Sovietų Sąjungos. Tai buvo pasekmė vėliau paaiškėjusio susitarimo tarp Sovietų Sąjungos ir Vokietijos, pavadinto Molotovo-Ribbentropo paktu.

O praėjusios vieneriems metams – 1941 birželio 14 dieną tapo vienu juodžiausių puslapių tautos istorijoje – prasidėjo masiniai žmonių trėmimai Sibiran ir areštai.

Dar viena savaitė vėliau – 1941 metų birželio 22 dieną – prasidėjo Vokietijos – Sovietų Sąjungos karas. Lietuvą užėmė vokiečiai. Lietuviai nemažai kentėjo nuo jų valdžios – buvo uždėtos didelės prievolės, uždarytos aukštosios mokyklos, daug inteligentų išvežta į koncentracijos stovyklas, nemažai jaunimo – darbams į Vokietiją.

Po karo 1945 metais sugrįžus sovietų valdžiai, vėl pasikartoję trėmimai, areštai, naikiniai visko, kas lietuviška. Tam aktyviai priešinosi Lietuvos partizanai. Jie ėjo į miškus ginti ne-

priklausomybės net 10 metų trukusi ginkluota kova pareikalavo daug aukų, bet tai buvo svarbus patvirtinimas, kad tauta gali aukotis dėl laisvės troškimo ir jo įgyvendinimo.

Pokario metais Lietuvoje gyvenimas keitėsi. Iki 1951 metų beveik visi valstiečiai buvo suvaryti į kolūkius, daug sodybų nugriauta, nes buvo priverstinai kuriamos gyvenvietės.

Kraštas pamažu ekonomiškai atsigavo, bet žmonių dvasią gniuždė okupantų valia, jų tvarka. Tauta priešinosi. Vėl kūrėsi slaptos organizacijos. Augo nauja Lietuvos gyventojų karta.

1972 metais pasaulis sužinojo apie jaunuolį Romą Kalantą, susideginusį Kaune. Jis protestavo prieš sovietų valdžią.

1988 metais susikūrus Sąjūdį sutelkė tautą siekti atgimimo bei nepriklausomybės, ir laimėjo tuometinius rinkimus.

1990 kovo 11 dieną Aukščiausioji Taryba, vėliau pavadinta Atkuriamuoju seimu (1901–1992), vadovaujama profesoriaus Vytauto Landsbergio, priėmė istorinį dokumentą – Lietuvos Valstybės Atstatymo Aktą.

Antrą kartą tame pačiame šimtmetyje 20-tojo amžiaus pabaigoje pasikartoję stebuklas lietuvių tauta atgavo savo nepriklausomybę.

Neišgąsdino lietuvių tautos tolimesni įvykiai ir sovietų kariuomenės grasinimai. 1991 metų sausio 13-ąją sovietų kariuomenė puolė prie Televizijos bokšto budėjusius žmones. Keturiolika jų žuvo tikėdami Lietuvos nepriklausomybę. Vasarą Medininkų poste buvo žiauriai išžudyti ten budėję savanoriai. Bet Lietuva, jos žmonės nepasidavė, ir atlaikė baisumus. Naujai atgimusi valstybė išliko ir ėmė stiprėti.

1993 metų rugsėjo mėnesį buvo išvesta sovietinė kariuomenė be papildomų aukų ar kraujo praliejimo.

1992 metais išrinktas Atkuriamasis seimas priėmė Lietuvos Respublikos Konstituciją.

2004 metais gegužės mėnesio 1 dieną Lietuva įstojo į Europos Sąjungą, ir jau tapo NATO nare. Lietuva didžiuojasi naujais demokratiniais pasiekimais, ieško būdų būti visaverte Europos Sąjungos nare.

Lietuviai nepraleidžia progos pabrėžti, kad Lietuva yra geografinis Europos vidurys – kas nustatyta ties 15-tuoju Molėtų plento kilometru už Vilniaus. Ten yra įkurtas skulptūrų parkas.

Lietuviai didžiuojasi ar džiaugiasi gražėjančiais miestais, atkurtais senamiesčiais, atstatytais istoriniais paminklais bei stiprėjančiais ekonominiais rodikliais.

Deja, šalia minėtų pasiekimų, toliau ryškėja demografinės, ir ypač Lietuvos gyventojų skaičiaus mažėjimo problemos. Žvelgiant iš istorinės priзмės, dar XIII amžiuje, Mindaugo laikais, Lietuvoje gyveno apie 270,000 – 300,000 žmonių.

Valdant Vytautui Didžiajam – Lietuvos Didžioji Kunigaikštystė turėjo 3.5 mln. gyventojų.

Antrojo pasaulinio karo metais Lietuva neteko apie 1 mln. gyventojų.

Daug žuvo kare ir pokario pasipriešinimo kovose, buvo išvežti į Vokietiją darbams, įkalinti arba ištremti į Sibirą. Daugelis, gelbėdamiesi

nuo sovietų okupacijos, pasitraukė į Vakarus, įsikūrė kitose šalyse. Iš viso per karus ir pokario neramumus praeitame šimtmetyje buvo prarasta apie trečdalis žmonių.

Tik 1969 metais Lietuva buvo pasiekusi iikarinį Lietuvos gyventojų skaičių. Nuo 1990 metų šalyje mažėja gimstamumas, daugėja išvykstančiųjų, mažėja gyventojų skaičius.

2003 metais Lietuvoje gyveno 3 mln. 462.5 tūkstančių. Tai yra daugiau nei Estijoje, Latvijoje, Airijoje, Albanijoje ar Islandijoje. Tuo pačiu demografinė gyventojų sudėtis yra labai įvairi: lietuviai, rusai, baltarusiai (gudai), lenkai, žydai, ukrainiečiai, latviai, gruzinai, karaimai, totoriai ir kt.

Pasikeitė ir Lietuvos gyventojų teritorinis pasiskirstymas. Žymiai sumažėjo gyventojų kaime. Jeigu prieškarinėje Lietuvoje 1939 metais kaime buvo 77.1 proc. gyventojų, tai 2003 – tik 33.1 proc. (apie 1 mln. 145 tūkst.). Ypač daug jaunimo persikelia gyventi į miestą, todėl kaime lieka tik vyresnieji ar pensininkai, ir mažai darbingų žmonių.

Dėl didėjančios emigracijos kasmet apie 300,000 gyventojų išvyksta iš Lietuvos.

Tautos išlikimo, tautinio auklėjimo, tautinės savimonės problemos lieka labai aktualios nepriklausomoje Lietuvoje. Jaunoji karta noriai perima iš Europos ateinančią kultūrą, gyvenimo stilių. Tautinis auklėjimas, lietuvių kalbos išsaugojimas, tautos istorijos teisingas interpretavimas ir jos vertybių perdavimas ateities tautoms vėl ypatingai aktualūs kaip ir ankstesniais istoriniais tarpsniais.

Ne mažiau svarbus lietuviybės išlikimas pasaulyje, ypač žinant, kiek daug lietuvių yra visuose pasaulio kraštuose. Jų atsiranda ir visai naujuose kraštuose, kaip, pvz., Ispanijoje, Anglijoje, Airijoje bei kituose, anksčiau nepasizymėjusiais dideliais lietuvių skaičiais. Dabar čia kuriasi nauji lietuviškos kultūros židiniai, o tuo pačiu ir Lietuvių Bendruomenės.

Ryšys su Lietuva ir bendradarbiavimas ar parama lieka ne mažiau aktualūs. Tam yra galimi įvairūs būdai. JAV Lietuvių Bendruomenės iniciatyva nuo 1990 metų veikia bendra Lietuvos Respublikos Seimo ir JAV LB komisija. Bendri posėdžiai Seime vyksta 2 kartus per metus, o darbotvarkėje daug aktualių abiem pusėms klausimų.

Vien tik praėjusių metų spalio mėn vykusiam posėdyje priimtos 6 rezoliucijos svarstytais aktualiausiais klausimais kaip:

1. Dėl Lietuvos valstybės institucijų bei visuomeninių organizacijų veiklos užsienio lietuvių klausimais;
2. Dėl nacionalinio dokumentų fondo ypatingosios dalies dokumentų prieinamumo;
3. Dėl SSRS okupacijos žalos atlyginimo;
4. Dėl vizų Lietuvos Respublikos piliečiams, vykstantiems į JAV, panaikinimo;
5. Dėl Lietuvos pilietybės atkūrimo;
6. Dėl Valdovų rūmų paskirties.

Pasaulio Lietuvių Bendruomenės (PLB) seimas, atstovaujantis lietuviams visuose pasaulio kraštuose, vyks š.m. rugpjūčio mėn. Vilniuje. Bėlieka tikėtis, kad bendradarbiavimas, noras išsaugoti ir puoselėti nepriklausomą Lietuvą, remiantis jos unikalia praeitimi ir vertybėmis, bus tolimesnis stimulus lietuvių tautai būti darniai ir vieningai. ■

EGLĖ PEREDNYTĖ

Žvaigždė virš miško

Ji visą laiką sėdi sode ir žiūri į debesis. Jie plaukia pro šalį, ir Mėta negali suprasti, kur jie taip skuba, tie debesis pilkais vakariniiais rūbais - - -

Pavasarij ant jos krenta žiedlapiai, vasarą – šiltas lietus, rudenį – geltoni klevo lapai, o žiemą – sniegas. Ji vis sėdi ir sėdi vežimėlyje, susupta į šiltą skarą, kad nesusaltų, ir jos motina sunkiai atsidūsta kas kartą, kai pažvelgia pro langą į sodą. Jeigu viskas būtų kitaip. Jeigu Mėta galėtų vaikščioti - - -

Pati Mėta dėl to nesijaudina.

– Žiūrėk – žvaigždė virš miško!

Motina nusišypso ir vėl palinksta prie siuvinio.

O virš miško spindi žvaigždė – gražiausia dovana Mėtos širdžiai.

Mėta laiminga – staiga suvokia motina – vieną šiltą pavasario vakarą, kai į žemę vėl žiūri žvaigždės ir kvepia alyvos. Nuo to vakaro ji nebeliūdi.

O virš sodo vis plaukia ir plaukia debesis, properšose švysteli žvaigždės, svaigiai kvepia alyvos ir smuikuoja žiogai.

Valkata

Jis sėdi prie rašomojo stalo, apkrauto šūsnimis popierių – nepabaigiami darbai, nepabaigiami - - -

Bet jo siela kitur. Gera būtų eiti laukais, tiesiog eiti ir eiti – dienų dienomis ir žvaigždėtomis naktimis, kartais užsukant į sodybas ir paprašant riekelės duonos ir gurkšnio pieno. Būti amžinu klajūnu, valkata, kuris nieko neturi, bet yra laisvas.

Sukomanduoja pats sau: prie darbo! – ir vėl palinksta prie savo popierių. Bet širdies gelmėje kirba ir kirba svajonė – viską mesti ir iškelti.

Arba išplaukti į jūrą. Tai dar viena jo svajonė, apie kurią niekas nežino. Svajonė, kuri mirs tik mirus jam.

Vieną rytą mažutė putli sekretorė, pravėrusi duris, jo neberanda. Niekas nieko nežino, visi skėsčioja rankomis: toks pareigingas buvo žmogus, o dabar štai pradingo niekam nė nepranešęs - - -

--- Begaliniai laukai, vėjas, taršantis plaukus, nuvargusios kojos ir laisvės daina širdyje ---

Dievo šypsena

Saulė švysteli pro debesis, ir atrodo, kad tai Dievas nusišypsojo žemei – kiekvienam vabalėliui, krūmeliui, upeliui, kiekvienam žmogui, kuris, užimtas savo darbais, nė nepastebi Viešpaties šypsenos – nebent saulė plykstelį tiesiai jam į akis, kurias jis prisidengia ranka ir vėl skuba toliau – skuba, skuba ir skuba - - -

Tik jaunutė vienuolė, įsimylėjusiu žvilgsniu žvelgianti į Švenčiausiąją, pastebi saulės zuikutį, kuris žaidžia bažnyčios vitražuose.

Tik mažas vaikelis, nubudęs savo lovelėje, sukrykščia iš laimės, saulei pažvelgus į jį.

Tiktai elgeta, ištiesęs ranką praeiviams, ilgesingai pažvelgia į saulę, išsiilgęs pavasario.

Niekas nepastebi mažų stebuklingų dalykų – tiktai tie mažutėliai. O stebuklai vyksta ir vyksta - - -

Debesimis

Du senukai eina gatve susikibę už rankų.

– Mažute tu mano, angelėli, zuikeli, – girdi praeiviai. Tai senukas kalba meilės žodžius savo mylimajai. Jie eina lėtai, laikydamiesi vienas kito. Paskui juos plevėna meilės angelas ir su šypsena laimina juos.

Vieną dieną senutė miršta. Neilgai trukus ir senukas iškeliauja anapilin.

Vaikas, žaidžiantis kieme, sukrykščia iš juoko: jis vienintelis mato tai, ko nemato kiti: du senukai, susikibę už

Jūra

Gertrūda sėdi prie jūros. Ošia bangos. Pajūrys tuščias, tiktai mažas berniukas šokinėja per bangas ir kelios žuvėdros, šaižiai klykdamos, suka ratus jam virš galvos.

Kažkada seniai, kai ji buvo maža, tėvai buvo išsivežę Gertrūdą į miestą. Tarsi narve ji kalėjo vieno kambario bute ir nematė jūros. Tai buvo baisus laikas.

Vieną dieną ji susikrovė kuprinę ir išsprukusi iš namų atvažiavo čia. Ir pasiliko. Mažame namelyje ant jūros kranto.

Jūra jai yra viskas. Geriausia jos draugė ir sąjungininkė, ta, kuri visada išklauso ir niekada nepasmerkia. Jūra – vienas žodis privertčia stipriau plakti jos širdį.

Ji norėtų, kad kai mirs, jos pelenus išpiltų į jūrą. Ir nereikia jokių apeigų – ją pasiims jūra – ta, kurią ji mylėjo.

O, kad tik greičiau tai įvyktų – ji tokia vieniša šioje žemėje. Niekas jos nesupranta – tik jūra.

Tarsi sapne Gertrūda atsistoja ir žengia į bangas. Greitai ji dingsta gelmėje.

O jūra vis ošia ir ošia - - -

„Džiaugsmo girioj dažnai pasiklyski/ Šviesi laimė liūdėti neduos“ (A. Kancevičius).
Vidos Lukšaitės nuotrauka.

Gaurius

Senas gauruotas šunėkas šildosi saulėje. Aplink lesinėja zvirbliai, pro šalį prabėga katė - - - Šuo į nieką nekreipia dėmesio – jis mąsto savo liūdnas mintis ir, regis, jau nieko nesitiki iš gyvenimo.

Koks jo gyvenimas? Susivėlęs kailis, gaurai, krentantys ant akių, nepakėčiama grandinė ir dubenėlis, kuris taip retai būna pilnas. Dar akmuo po galva ir noras kaukti iš liūdesio. O aplinkui laksto linksmi, laimingi šunys ir, regis, šaiposi iš jo.

Vieną dieną atsiranda ji – mažytė raina katytė, gailiai kniaukianti ir alkana. Gaurius piktai suurzgia, bet ji nesi-traukia. Šuns širdis atsileidžia, ir jis priima nabagėlę į savo varganą būdą. Nuo to laiko ji visad šalia: ēda iš to paties dubenėlio, miega prisiglaudusi prie jo, ir šuns akys pralinksmėja.

Katytė murkia, Gauriaus akys jau merkiasi - - - Leidžiasi saulė. Kiek nedaug reikia, kad būtum laimingas – tik draugo šalia.

Baltoji skarelė

Skiriu gerosioms anų laikų „Klumpakojų“ šokėjoms

JOLITA KAVALIŪNAITĖ

Senelė sėdi prie lango. Saulė leidžiasi. Jos spinduliuose linksta senelės galva. Paskutiniu saulės spinduliu sublizga senelės žilų plaukų pluoštė, nedrausmingai išsiskverbusi iš skarelės ribų ir užkritusi jai ant akių.

Senelė nubraukia tą plaukų pluoštę ir ją sudraudžia mintyse:

– Kokia tu neklusni! Gražiai tave sušukavau, prisegiau prie galvos, o tu... žiūrėk... tu tokia savavalė, netvarkinga... išlindai... ne čia tavo vieta.

Senelės veidu perbėga šypsena.

– Visuomet viską padedu į vietą.

Viską: drabužius sukabinu, batelius surikiuoju, skarele sulankstau... ir viską randu ten, kur padedu... viską... visuomet... tik tą vieną kartą...

Ir apsiniauka jos veidas, ir jos mintys prasiveržia pro laiko miglas į tolimą praeitį...

– Bet vieną kartą neradau skarelės, vieną kartą jos nebuvo ten, kur ją palikau.

Ir ji krūptelėjo, prisiminusi tą išgastį, kai reikėjo eiti į sceną, apsirišus galvelę skarele ir tos skarelės ji nerado. Nerado ten, kur ją paliko...

Ta skarelė buvo pasiūta iš plynės baltos medžiagėlės kvadrato. Tų kvadratėlių buvo šeši. Jie buvo išdalinti šešioms mergaitėms, išrinktoms šokti „Klumpakojų“. „Klumpakojis“ buvo vienas iš daugelio šokių, skiriamas sceniniai programai, bet jis buvo ypatingas, nes jo šokėjai dėvėsiantys kitokius kostiumus: visi apsiausiaus medinėmis, gėlėmis ištapytomis klumpėmis, o mergaitės apsirišiančios galvas baltomis skarelėmis.

Ir tarp jų – tų šešių išrinktųjų mergaitių – buvo ir ji.

Ir taip atidžiai ji lenkė tos medžiagėlės kraštus ir juos apmetė, t.y. siūlais apvedė, kad nenubrigtų medžiagėlė ir kad būtų graži skarelė. Ir eidama į sceną, šalia to ypatingojo kostiumo, ji rūpestingai pakabino nepaprastą baltą skarelę.

Šokiai, kaip gėlių vainikas, pyne vienas po kito: štai lyg stipraus vėjo pučiami, skriejo „Malūno“ sparnai; štai lyg paukščių skrydis, keitėsi „Blezingėlės“ formos, mergaitės mojuojant nosinėmis; štai su gėlytėmis lankstėsi mergaitės, atsiveikindamos „Sadute“ savo draugę nuotaką; štai „Subatėlės“ merginos ir vaikinukai šokių vakarą susitikdami grakščiai linksmos; štai „Oželiais“ šokinėjo beaidziantys berniukai... ir vis artinosi „Klumpakojis“. Pasirengti šokėjai turėjo žaibiškai, o šokiai sekė vienas po kito, be jokių pertraukų. Persirengimui buvo skiriamas tik vieno šokio laikas. Tad išbėgdama dar su šypsena iš scenos, lėkė ji prie pakabinto „klumpakojinio“ kostiumo ir galvotrūkiais griebėsi juo rengtis. Sijonėlį apsisėgė, prijuostelę prisijuosė, į klumpes įstojo, ir imsis skarelės... bet jos nėra...

– Kur ta skarelė? Kur ta baltoji klumpakojinė skarelė? Išsigandusi,

beveik per ašaras kartojo...

Uždususi jos ieško. Bet tos skarelės nėra. Nėra jos ten, kur ją pakabinu. Nėra jos ant grindų... Nėra ant kėdžių... niekur... niekur jos nėra... Jau artinasi taktas, per kurį reikia eiti į sceną...

Senelė neatgauna žado, vėl išgyvendama tą baisų momentą. Bet jis praėjo, kaip ir viskas praeina. Gerasirdė draugė Reginutė šalia stovėjo ir viską matė. Ji išsitraukė iš rankinuko mažytį baltą kvadratėlį, labai maziuką, nosinuko dydžio, ir jai jį padavė, sakydama:

– Jis per mažas, bet...

Ir taip galvą apsirišus, ji bėgo į sceną šokti tą ypatingą klumpakojį.

Bet kur dingo skarelė? Ir ši klausimą kartodama ji tą vakarą už-

tų liko jai mįsle: kur dingo ta, taip gražiai apmesta, taip tvarkingai pakabinta baltoji klumpakojinė skarelė?

Tos anų laikų klumpakojinės mergaitės tokios geros, tokios puikios, išaugusios į tokias taurias asmenybes. Argi būtų galėjusi ją paimiti viena iš tų anų laikų mergaitių?

Argi Lidija, tapusi žymia baletrina, būtų galėjusi paimiti tą skarelę? O ji tokia švelnutė, tokia mielutė.

Kaip gi Varonė, tapusi pasaulinio masto pianiste, galėjo būti kalta? Ne, tik ne ji – ji tokia tvarkinga ir pareiginga.

Negi Niura, svarbioji meno puoselėtoja paskatininkė, būtų ją paėmusi? Ne, tik ne ji! Ji tokia

energinga, tokia sumani. Tikrai nebūtų ji pamiršusi savo skarelės namie.

O Ginrida, pasižymėjusi šių dienų ambasadorė, per altruistiška, kad būtų ėmusi tą skarelę.

Nei Valdona, nepaprastoji chemikė, tokia meilutė – negalėjo paimiti tos skarelės.

Taip, mintyse perbėgusi visų mergaičių dalias ir charakterius, nusišypsojo.

– O jos visos šių dienų pažibos, – nustatė ji.

Ir iš jos lūpų prasiveržia žodis „ne“... ir jai jis kartojasi nejučiomis: „ne... ne... nei viena iš jų taip nebūtų galėjusi padaryti.“

– Turėjo vėjelis tą skarelę nupūsti... taip... šokio sukuriu sukeltas vėjelis ją bus nupūtęs..., nusprendžia ji.

Saulė dingsta už horizonto. Senelė patraukia skarelės galus. Ji sėdi tamsoje, bet jos veide šviečia skaidri šypsena. ■

„Grandinėls“ šokėjai su medinėmis klumpaitėmis ir skarytėmis.

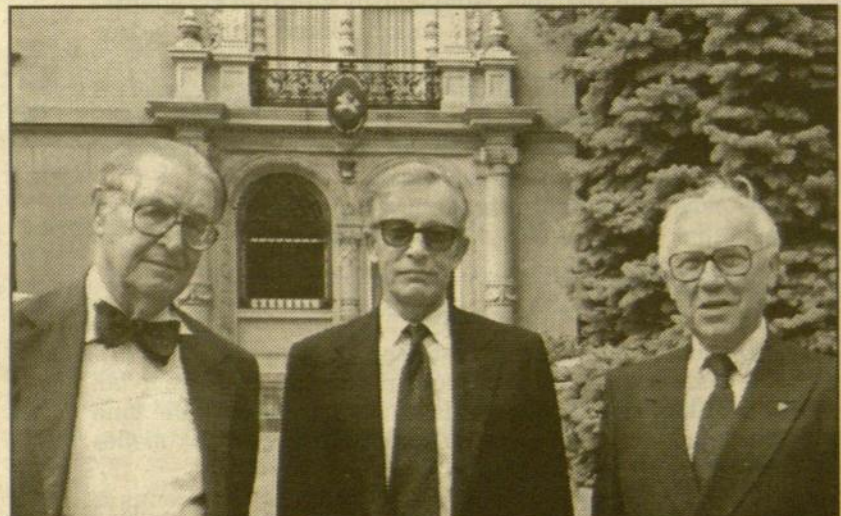

Anicetas Simutis

Atkelta iš 3 psl.

lietuvių visuomenės gyvenime, lankė renginius, visų buvo mėgstamas ir gerbiamas. Jis turėjo daug šviesaus sąmojaus, periodinėje spaudoje slaptyvardžiu rašė humoristinius kūrinius. Kaip ir tinka jūrų skautui, mėgo su draugais išplaukti žvejoti į vandenyną. Žiūrėjo savo pakviestų misijos darbuotojų darbo drausmės, bet palikdavo daug laisvės jiems pavestose srityse ir tarėsi su jais dėl svarbių politinių spren-

dimų. Jo pasiaukojanti patriotinė tarnyba Lietuvos valstybei prilygo senovės Romos Respublikos idealams, kurie mus pasiekė iš ankstyvųjų klasikinių Vakarų civilizacijos laikų. Jis lieka šviesiu pavyzdžiu ne tik Lietuvos diplomatams, bet visiems, kurie imasi valstybinio darbo, kad jie atsikratytų žemo savanaudiškumo, tuščio pasipūtimo, ir imtųsi visomis jėgomis sąžiningai tarnauti valstybei bei jos žmonių labui. ■

Prie Lietuvos Respublikos ambasados Washington, DC, 1991 metais. Iš kairės: Anicetas Simutis, Stasys Lozoraitis, Jr, dr. Vytautas Bieliauskas.

D. Vidučio nuotrauka.